

واژه جشن

○ دکتر کیانوش کیانی

درباره پیدایش نوروز اسطوره‌ها و افسانه‌های زیادی نقل شده است، ولی باید گفت که پیدایش نوروز به هر علت و با هر منشایی که باشد، سمبل و نشانه‌ای از تاریخ و فرهنگ ملت ماست.

جشنی که سده‌های زیادی را پشت سر گذاشته است و یکی از کهن‌ترین آیین‌های بشری است. پاتوجه به منابع معتبر، واژه جشن از ریشه «یاز» YAZ و «یسن» در زبان اوستایی و «یج» در زبان سانسکریت و «ید» YAD در زبان فرس قدیم و «یشتن» در زبان پهلوی مشتق شده است. بنابراین واژه جشن که امروزه برای ابراز سرور و شادمانی به کار می‌رود، در قدیم به مراسمی گفته می‌شده است که ریشه دینی و اعتقادی داشته است و در واقع جشن نوروز نوعی ستایش و پرستش خدای بزرگ همراه با سرور و شادمانی همگانی بوده است.

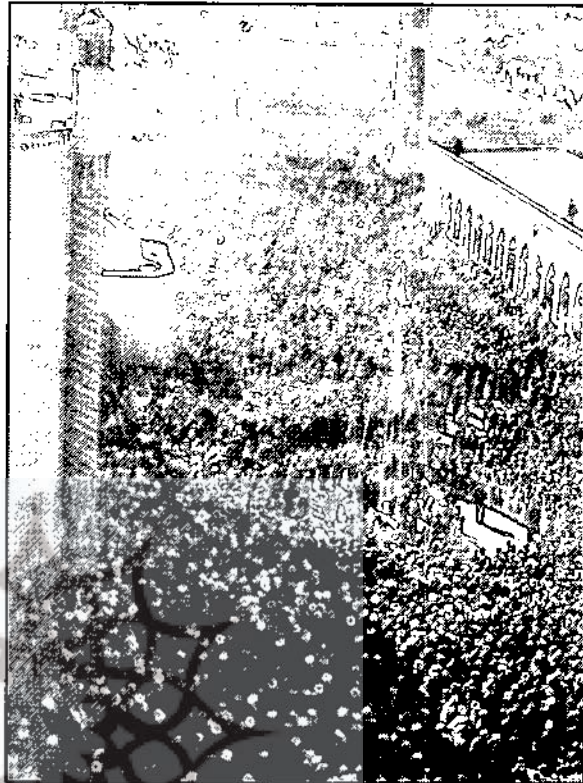
نوروز پس از ورود دین مبین اسلام به ایران و تحت تأثیر این کامل‌ترین دین الهی، رنگ و بوی ایمانی و اعتقادی بیشتری گرفت.

توجه به دعای تحویل سال و دست دعا بلند کردن بر آستان ربوبی در زیباترین مقطع از گردش ایام که از لحاظ جغرافیایی سرآغاز اعتدال زمین و زمان است - طول روز و شب برابر می‌شود و هوا معتدل می‌گردد - و دنیای به ظاهر «مرده» مجدداً ساز زندگی کوک می‌کند و گیاهان و نباتات و گل‌ها و بوستان‌ها، نهرها و رودها، پرندگان و همه و همه و به طور کلی هستی، دوباره به جنب و جوش می‌افتند و «زنده» می‌شوند، اگر با معرفت و شناخت توأم باشد، حقیقتاً می‌تواند نقطه عطفی در زندگی هر انسانی باشد.

به راستی از این بابت باید به روح نیاکان و پدران خود درود بفرستیم که از دو عنصر «زمان» و «مکان» بهترین استفاده و استنباط را برای معنا و مفهوم و محتوی بخشیدن به زندگی نموده‌اند و چه زیبا شادی‌های خود را در طول تاریخ و در عرض جغرافیا و در عمق انسانیت با همگان تقسیم نموده‌اند.

نوروز و طالبان در مزار شریف

محمد میر شکرایی

فرهنگ سیاست نیست. اما سیاست همیشه میل دارد برای این که میان مردم جا بیفتد عناصر فرهنگی را همراه داشته باشد. روی دیگر سیاست این است که اگر از پس فرهنگ برنیامد، راه را به هر وسیله که ممکن باشد، بران بیند، و آن را سرکوب کند. این راهی است که طالبان در افغانستان آغاز کرده‌اند.

پیکره‌های بودا را در بلخ به توپ بستند، دنیا فریاد اعتراض برآورد، اما هیچ اتفاقی نیفتاد و آنها کار خودشان را ادامه دادند.

اما دو سال پیش، آنها به گونه‌ای دیگر فرهنگ را آماج هجوم خویش قرار داده بودند. آنها برگزاری مراسم نوروز و برافراشتن «میله گل سرخ» یا «علم مولی علی (ع)» یا درفش نوروزی را در مزار شریف ممنوع کردند. اما فریاد اعتراضی در جهان برنیامد، و اکنون دو سال است که این آیین برگزار نمی‌شود.

مزار شریف شهری است در افغانستان و در حدود بیست کیلومتری بلخ، که نامش را از مزاری مقدس و شریف گرفته است. مردم آن سامان براین باورند که پیکر مطهر حضرت علی (ع) نه در نجف، که در مزار شریف به خاک سپرده شده است. به این مناسبت هر سال در صبح نوروز مردمان بسیاری از افغانستان، تاجیکستان، ایران، پاکستان و سرزمین‌های دیگر در آنجا گرد می‌آیند و «علم مولی» را برمی‌افرازند و به نیایش و زیارت می‌پردازند. این درفش تا چهل شبانه‌روز برافراشته است و چهل شبانه‌روز چراغ‌های زیارتگاه روشن است و در تمام این مدت زیارت و نیایش هزاران مردمی که از راه‌های دور و نزدیک می‌آیند ادامه دارد.

اگر ارادت و عشق و اشتیاق مردم این سرزمین‌ها به مولی علی (ع) در باورهای آنها مزار مولایشان را به مزار شریف برده است، اما راستی این که بنا بر اسناد تاریخی، خاک نجف به پیکر پاکش شرافت یافته است و در مزار شریف باید پیشینه تقدس دیگری را جستجو کرد، که ریشه در دوردست‌های تاریخ دارد. و این خود پیشینه نوروز را به آن دوردست‌های تاریخ می‌رساند. و یکی از کهن‌ترین نشانه‌های زنده نوروز است.

در فرگرد دوم وندیداد [از مجموعه اوستا] در توصیف بلخ به عنوان چهارمین سرزمینی که آفریده شد، آمده است: «... چهارمین سرزمین و کشور نیکی که من (اهورامزدا) بیافریدم، بلخ زیبای افراشته درفش بود...». می‌بینیم که در آن روزگار بلخ به داشتن درفش برافراشته شهرت داشته و توصیف می‌شده است. بنابراین باید پیشینه شکل‌گیری این آیین از آن روزگار هم بسی کهن‌تر باشد، و آن نیز مرحله‌ای دیگر از تجلی تقدس در جشنگاه نوروزی بلخ باشد. اگر چه نوروز در مجموعه نمادها و رسم‌های آیینی خود یکی از بزرگ‌ترین میراث‌های فرهنگی زنده و بومیای جهانی است. اما برخی از مراسم مربوط به آن دارای ویژگی‌هایی هستند که آنها را نمایان‌تر می‌نماید. مراسم برافراشتن میله گل سرخ در شمار رسم‌هایی است که می‌تواند به تنهایی نیز در شمار میراث‌های بومیای فرهنگی جهان باشد. این مراسم به لحاظ قدمت و هم به لحاظ جایگاه عظیم مردمی آن، به همان اندازه پیکره‌های عظیم بلخ درخور توجه و اهمیت است. میراث‌های بومیای فرهنگمان را که اسناد و شناسه‌های هویت فرهنگی مان است دریابیم.